

SUMMARIES OF MAIN ARTICLES

Götz Simmer

**Caravanroads, merchants and companies:
Some aspects of the Iranian trade in early modern times.**

Iran is predestinated by its geography to hold a central position in the trade between Asia and Europe. In ancient times this geographical advantage contributed to the development of a network of roads in order to transport goods. With the support of different dynasties which were interested in far-distance-trade a large system of caravanroutes was developed.

Since their first contacts with the east Europeans regarded themselves as poor in comparison with oriental material culture. Rumors, pieces of information, myths and legends about the treasures of the east aroused the Europeans' phantasies and were distributed by novels, e.g. the novel of Alexander the Great. During the era of the crusades (1096-1291) more Europeans than ever came into contact with the eastern culture, which raised the common desire to appropriate eastern commodities. The participation of Italian sea powers like Genova or Venice in the crusades helped to spread information about the east and contributed to the distribution of eastern goods. The interest of the Italian powers in the trade with the east continued after the end of the crusades and gradually concentrated on Iran. Myths and legends which had influenced news about the trade in and with Iran were replaced by information which met the practical needs of far-distance-trade.

After Columbus discovered America in 1492 and Vasco da Gama managed to reach India by sea in 1498 the european expansion gained a new dimension. The main supporters of this overseas expansion, Spain and Portugal, divided the world into spheres of influence in co-operation with the pope, with Iran belonging to the Portuguese sphere of influence. While establishing the Estado da India, Portugal occupied Hormuz in 1511 and thus gained control over the gate to the Persian Gulf.

Already in the second half of the sixteenth century British merchants made an interesting attempt to establish trade relations with Iran via Russia. They tried to direct the commerce, which was traditionally running on an east-west-axis, to a south-north-axis, which had the advantage of being beyond their opponent's spheres of influence. This attempt failed, but after the foundation of the Dutch "Vereinigte Ostindische Compagnie" and the British "East India Company" these two powers gained the upper hand over the Portuguese in the maritime trade with Iran. The commitment of

---

the Dutch and the British met the interest of ʾāh ʿAbbās, who previously on his part had intended such a co-operation. The Safavid ʾāh controlled this trade, which especially concerned the major silk export, by handing out royal licences. With the development of the infra-structure, e.g. building caravanroads, caravansaries and ensuring the security of these facilities, ʾāh ʿAbbās connected the Iranian trade via the Persian Gulf with the Dutch and British networks of maritime trade. Silk was predominantly exported, spices were imported. After ʾāh Safi had abandoned the royal monopoly of silk, Armenian merchants became dominant in this business. Subsequently, the VOC left the Persian silk market and invested in Bengali silk. The abandonment of the royal monopoly of silk was the first important step which marked the end of the system which ʾāh ʿAbbās had built up. When the Safavids vested private persons with the right of safeguarding the caravanroads in 1670 by means of leasing, this indicated the end of ʾāh ʿAbbās' program.

Michael Glünz

Kamal Ismāʿīl aus Isfahan:

Einer der letzten alten Meister der persischen Klassidichtung

Kamāl ad-Dīn Abū l-Faẓl Ismāʿīl ibn Djamāl al-Dīn ibn ʿAbd al-Razzāq (kurz: Kamāl Ismāʿīl) wurde um 1172 in Isfahan als Sohn des Handwerkers und Dichters al-Dīn-i ʿAbd al-Razzāq geboren. Die Zeit, in der er lebte, war von großer politischer Instabilität gekennzeichnet, und Isfahan war oft der Schauplatz blutiger Kämpfe zwischen zwei verfeindeten religiös-politischen Parteien. Wie sein Vater, so war auch Kamāl Ismāʿīl Gefolgsmann der Partei, die von der Familie Saʿīdī angeführt wurde. Seiner Loyalität dieser Familie zum Trotz kritisierte Kamāl Ismāʿīl den Parteienfanatismus mit bittersten Worten. Wie recht er damit hatte, zeigte sich 1236, als die eine Partei versuchte, sich mit den Mongolen gegen die anderen zu verbünden: Als man den Mongolen die Stadttore öffnete, wurden beide Parteien niedergemacht und die ganze Stadt geplündert. Kamāl Ismāʿīl überlebte das Massaker, doch soll er im Jahr darauf, 1237, von einem mongolischen Soldaten zu Tode gequält worden sein.

Kamāl Ismāʿīl gilt als einer der großen alten, d.h. vormongolischen, Meister der persischen Kaside. Sein Stil hat zahlreiche Nachahmer, nicht nur unter den persischen, sondern auch Türkischen und hindustanischen Dichtern gefunden und selbst Hafis hat ein Antwortgedicht (*djavāb*) auf eine Kaside Kamāl Ismāʿīls verfaßt.

Die Kasside ist von der abendländischen Literaturwissenschaft erst spät als ernstzunehmende Dichtung entdeckt worden. Unter dem Einfluß klassischer und romantischer europäischer Ästhetik wurde sie als eine unwahre, käufliche und für den abendländischen Leser ungenießbare Form der Pösie betrachtet, und man verzichtete darauf, eingehende Studien zur persischen und osmanischen Kassidendichtung anzustellen.

Bei Kamāl Ismāʿīl hat die Kasside in der Regel den Charakter eines Lobgedichts und eine prinzipiell vierteilige Form: Einleitung, Lob des Adressaten, Selbstaussage des Dichters, Bittgebet für den Adressaten. Diese Art der Kasside wird von einer "Ästhetik des Bettelns" oder auch "Ästhetik des Gabenaustauschs" bestimmt; die Kasside ist eine Gabe, die der Dichter dem Belobigten darbringt, um dafür eine Gegengabe zu erhalten.

Kamāl Ismāʿīls Stil zeichnet sich einerseits durch eine virtuose Handhabung schwieriger Formen, insbesondere des Echoreims, und andererseits durch eine überbordende pötische Phantasie und manierierte Wort- und Sinnkünste aus. Die Kompliziertheit seiner pötischen Sprache erinnert bereits an den in Persien und Indien erst lange Zeit später aufkommenden sog. "indischen Stil".

Meine Untersuchungen zu Kamāl Ismāʿīls Kassiden sind 1993 vom Orient Institut der Deutschen Morgenländischen Gesellschaft in Beirut veröffentlicht worden. *Die panegyrische Qasida bei Kamāl ud-dīn Ismāʿīl aus Isfahan. Eine Studie zur persischen Lobdichtung um den Beginn des 7./13. Jahrhunderts.* Beirut: Orient Institut DMG. 1993; Kommission bei Franz Steiner Verlag Stuttgart (Beiruter Texte und Studien 47). ISBN 3-515-05589-4.

Abdoldjavad Falaturi

The Shia Library in Cologne

The initiative to establish and build up a collection of Shiite books in the Oriental Department of the University of Cologne was taken by the late director of the Department, professor E. Gräf (deceased in 1976) and professor A. Falaturi. It was in fact the latter who founded the Shia Library in Cologne in the second half of the 1960ies and procured most of the abundant materials now at the disposition of researchers. The Shia library in Cologne is the largest of its kind in the West and covers a vast amount of Arabic and Persian sources in the form of manuscripts, lithographies and modern printed editions as well as a secondary literature

in various oriental and occidental languages. Over the past three decades, the Shia Library in Cologne has been increasingly an attraction for scholars not only from Germany and other European countries, but from the Near East and North America also. The holdings include many rarities which illuminate the intellectual and spiritual climate of Iran and the world of Shiite, especially Twelver-Shiite Islam. Particular attention deserve the works of Shiite *uṣūl* and 19th century collections of *fatâvâ*. The Shia Library in Cologne also contains important sources for the study of Shiite popular beliefs, the sects, mysticism and Iranian *Kulturgeschichte*.

Since the impression of Islamic culture gained by Western Orientalists has been - for obvious reasons - strongly coloured by the presence of Sunnite Islam, an important purpose of the Shiite Library in Cologne was to further the awareness of a manifest Shiite existence and the more or less subcutaneous currents and traces of Shiite Islam within a universal Islamic culture. Another aim in founding the Shiite Library was to promote a dialogue between Sunni and Shiite Muslims in Germany.

Since the edition of the *Catalogue of the Shi'ite Collection in the Oriental Department of the University of Cologne*, published by K. G. Saur in 1988, approximately 6.000 new entries have been recorded so that the compilation of a completely new catalogue, planned in six volumes, became necessary. The first volume of this appeared in the spring of 1996: *Katalog der Bibliothek des schiitischen Schrifttums im Orientalischen Seminar der Universität zu Köln. Zusammengestellt von Kamran Amir Arjomand. Hrsg. von Abdoldjavad Falaturi. 2., erheblich erweiterte Auflage. Band 1: A - Baṭaljausi. K. G. Saur: München, New York, London, Paris 1996.*

خلاصه مقالات

گوتس زیمر

راههای کاروانی، بازرگانان و کمپانیها: جنبه های بازرگانی ایران در ابتدای عصر جدید

ایران به دلیل موقعیت جغرافیایی خاص خویش این امکان را یافته است که در مبادله و تجارت میان آسیا و اروپایک نقش مرکزی را بر عهده گیرد. این امکان طبیعی در روزگاران قدیم نیز برای ساختن شبکه ای از راهها بمنظور حمل و نقل کالاهای تجاری مورد توجه و بهره برداری قرار گرفت. با گذشت زمان به سبب حمایت و علاقه ای که سلسه های مختلف به تجارت بین الملل داشتند یک نظام پرجاذبه و کشش از راههای کاروانی پدید آمد.

پس از نخستین برخوردهای غرب با شرق به سبب مقایسه، این احساس در باختریها پدید آمد که آنها علی الخصوص در ابعاد مادی فرهنگ نسبت به خاورها فقیر و کم مایه اند. شایعه ها، اطلاعات، اسطوره ها و افسانه ها درباره گنجنهای شرقی باعث برانگیخته شدن مخیله اروپائیان گردید و به سبب انتشار رمانهایی چون رمان اسکندر این امر وسعت و دامنه بیشتری یافت. در طی جنگهای صلیبی (۱۲۹۱ - ۱۰۹۶) اروپائیان بیش از هر زمان دیگری این امکان را یافتند تا با عجایب شرق ارتباطی مستقیم و بلافصل پیدا کنند. در نتیجه در آنها تمنای مالکیت بر آنها بوجود آمد. همزمان توجه و علاقه ویژه شهرهای بندری ایتالیا به شرکتهای بازرگانی شرقی در طی جنگهای صلیبی نقش موثری بر اشاعه و گسترش اخبار و کالاهای بازرگانی شرقی داشت. علایق مربوط به سیاست بازرگانی و تجاری آنها به مشرق زمین پس از پایان یافتن جنگهای صلیبی باقی ماند و به جانب ایران توجه یافت. به تدریج اخبار مربوط به تجارت از طریق ایران و یا با ایران به نحو فزاینده ای از اسطوره ها و داستانهای شگفت پیراسته می شد و پس از این اطلاعات عینی و عملی مربوط به تجارت بین المللی بر اخبار و حکایات

افسانه‌ای غلبه یافت *

پس از کشف آمریکا توسط کلمب (۱۴۹۲) و پس از آنکه در سال ۱۴۹۸ و اسکوداگاما موفق شد از طریق دریایی به هندوستان دسترسی پیدا کند قدرت توسعه و نفوذ اروپا کیفیت جدیدی یافت * اسپانیا و پرتغال بعنوان کشورهای که از این توان برخوردار بودند با همکاری پاپ ، جهان را به مناطق مورد علاقه خود تقسیم کردند و ایران در حوزه منافع پرتغالیها قرار گرفت * در راستای طرح ساخت «Estado da India»، پرتغال در سال ۱۵۱۱ جزیره هرمز را اشغال کرد و کنترل مدخل ورودی به خلیج فارس را به دست گرفت *

در حدود قرن شانزدهم میلادی بازرگانان انگلیسی انجام کوشش جالب توجهی را برعهده گرفتند * آنها قصد داشتند از طریق روسیه با ایران مناسبات تجاری داشته باشند و بدین ترتیب تجارت جاری و سنتی میان محور شرق و غرب را بر محور شمال و جنوب که بیرون از قلمرو گسترده رقیب قرار داشت استوار کنند بگونه‌ای که هم برای انگلستان و هم برای ایران متضمن فوایدی باشد * این کوشش با ناکامی مواجه شد * البته پس از تاسیس کمپانی هلندی اتحادیه هند شرقی و کمپانی انگلیسی هند شرقی این دو قدرت موفق شدند که در تجارت دریایی با ایران گوی سبقت را از پرتغالیها ببرند * کوششی که در این راه توسط این دو کشور صورت گرفت با علایق شاه عباس که خود به این همکاری گرایش داشت سازگار افتاد *

حکومت صفوی که امتیازات تجاری مربوطه را واگذار کرده بود بر جریان تجارت علی خصوص صادرات مهم ابریشم نظارت و کنترل داشت * شاه عباس برای تقویت بازرگانی ایران درصدد برآمد با ایجاد تاسیساتی با عنوان راههای کاروانی و کاروانسراها ، نیز تامین امنیت مربوط به آنها پیوند محکمی میان تجارت ایران در خلیج فارس و دیگر شبکه‌های راههای دریایی با انگلستان و هلند پدید آورد و آنچه که در این میان از اهمیت بیشتری برخوردار بود صادرات ابریشم و واردات ادویه بود * هنگامی که شاه عباس انحصار تجارت ابریشم را اعطا کرد بازرگانان ارمنی بر تجارت ابریشم ایران غلبه یافتند و کمپانی هلندی اتحادیه هند شرقی امتیاز تجارت ابریشم ایران را به نفع ابریشم بنگالی واگذار کرد * واگذاری انحصار تجارت ابریشم از جمله مهمترین نشانه‌ها برای پایان یافتن نظامی بود که شاه

عباس آن را ساخته و پرداخته بود. و اگذاری امنیت و بیمه راههای کاروانی در سال ۱۶۷۰ از دولت مرکزی صفویه به بخش خصوصی به معنای ختم این راه بود.

دکتر میسائیل گلوئتس

کمال اسماعیل اصفهانی آخرین استاد قصیده سرای ایران

کمال الدین ابولفضل اسماعیل ابن جمال الدین عبدالرزاق (به اختصار: کمال اسماعیل) در سال ۱۱۷۲ در اصفهان به عنوان فرزند یک صنعتگر و شاعر به نام جمال الدین عبدالرزاق بدنیا آمد. دوران زندگی او به آشفتگی معروف است و اصفهان در آن دوره اغلب معرکه درگیریهای خونین میان دو مذهب سیاسی - دینی شافعی و حنفی به سرکردگی دو فامیل بزرگ خجندیان و صاعدیان بود. کمال اسماعیل نیز مانند پدر پیرو مذهب حنفی بود. وی برغم وفاداریش به این فامیل جزم اندیشی مذهبی و حزبی را با تلخترین واژگان نقد کرده است. این که وی در این خصوص تا چه اندازه محق بود در سال ۱۲۳۶ معلوم شد، هنگامی که یکی از این دو مذهب کوشید علیه آن دیگری با مغولها همدست شود: هنگامی که آنها دروازه‌های شهر را بر روی مغولها باز کردند، پیروان هر دو مذهب از میان رفتند و تمام شهر غارت شد. کمال اسماعیل از این قتل عام جان سالم بدر برد. گفته شده است که وی سال بعد یعنی ۱۲۳۷ به وسیله یک سرباز مغول به قتل رسیده است. کمال اصفهانی از زمره اساتید بزرگ قصیده سرای ایران پیش از حمله مغول به شمار می آید. کثیری از سبک وی تقلید کرده‌اند، نه تنها بسیاری از پارسی سرایان بلکه شعرای ترک و شعرای هندوستان نیز پای در اثر پای وی گذاشته‌اند، حتی حافظ نیز جوابی بر یکی از قصاید کمال اسماعیل انشاء کرده است.

علوم ادبی مغرب زمین، قصیده را به عنوان نوعی از شعر که می بایست به جد آن را ملاحظه کرد، دیر کشف کرد. تحت تاثیر نظریات زیبایی شناسی اروپای دوران کلاسیک و رمانتیک، قصیده به عنوان یک قالب شعری غیر حقیقی بازاری و غیر قابل حظ برای خوانندگان غربی ملاحظه شد، لذا دانشمندان غربی از انجام یک

تتبع و مطالعه تفصیلی در خصوص قصائد فارسی و عثمانی صرفنظر کردند.^۰ در نزد کمال اصفهانی قصیده علی القاعده حائز خصیصه مدح است و اصولاً یک قالب ۴ بخشی است: مطلع، مدح ممدوح، بیان خود شاعر، دعا و ثنا برای ممدوح.^۰ این نوع از قصیده به « هنرگدایی » و یا « هنرمعاوضه کالا » تعریف شده است.^۰ قصیده به منزله کالا و هدیه‌ای است که شاعر به ممدوح خود عرضه می‌دارد و در ازای آن کالا و یا هدیه‌ای دریافت می‌کند.^۰

سبک کمال اسماعیل از یک سو خود را در بکارگیری استادانه دشوارترین قالبهای شعری مخصوصاً در باز آوای ردیفها و از سوی دیگر در صور خیال شعری غیر معمول و هنرهای لفظی و معنوی فوق العاده هنرمندانه نشان می‌دهد.^۰ پیچیدگی زبان منظوم شاعر یادآور « سبک هندی » است که مدیدی پس از کمال اسماعیل توسط شعرای ایرانی و هندی پدیدار گشت.^۰

یک پژوهش تفصیلی در باره قصائد کمال اسماعیل در سال ۱۹۹۳ توسط موسسه شرق شناسی جامعه آلمانی مطالعات مشرق زمین در بیروت منتشر شده است: قصائد مدح در نزد کمال الدین اسماعیل اصفهانی.^۰ پژوهش در باره مدیحه سرایی فارسی از حدود آغاز قرن هفتم (سیزدهم میلادی) بیروت: موسسه شرق شناسی جامعه آلمانی مطالعات مشرق زمین، ۱۹۹۳ با همکاری انتشاراتی فرانتس اشتاینر اشتوتگارت (پژوهشها و متون منتشره در بیروت شماره ۴۷).^۰

پروفسور عبدالجواد فلاطوری

کتابخانه شیعه در شهر کلن آلمان

سابقه تاسیس کتابخانه شیعه در دانشکده شرق شناسی دانشگاه کلن به اواخر سالهای ۶۰ میلادی باز می‌گردد.^۰ تاسیس کتابخانه مزبور به ابتکار پروفسور عبدالجواد فلاطوری و پروفسور اروین گرف (متوفی ۱۹۷۶) مدیر وقت دانشکده صورت گرفت و در حال حاضر بزرگترین مجموعه از منابع فارسی و عربی و کتب تخصصی به زبانهای مختلف غربی و شرقی برای انجام تتبعات گسترده در زمینه

شیعه و علی‌الخصوص شیعه اثنی‌عشری در غرب است. از همان زمان تاسیس، این کتابخانه بطور روزافزونی کانون جاذبه‌ای برای فراخوانی پژوهشگران شیعه از سراسر جهان گردیده است. مجموعه کتب این کتابخانه که بعضاً حایز کتابهایی است که حتی در ایران غالباً در همه جا یافت نمی‌شود (به عنوان مثال کتاب مناسک الحج شیخ مرتضی انصاری که در بغداد انتشار یافته است و سید محمد کاظم طباطبایی آن را تحقیق و پرداخته و آیت‌الله ابوالحسن اصفهانی معضلات آن را شرح کرده است) براساس طبقه‌بندی مرسوم و متداول علوم اسلامی در نزد علمای شیعه تنظیم گردیده است. این کتابخانه آینه تحول و تطور مذهب شیعه طی اعصار و قرون است و سهم متفکران شیعه را در تکوین و ساخت بسیاری از علوم اسلامی باز می‌نماید.

تصورات شرق‌شناسان و اسلام‌شناسان غربی از اسلام، غالباً متأثر از مطالعاتشان در خصوص جهان سنی اسلام است. وجود کتابخانه شیعه در شهر کلن آلمان از یکسویه تصحیح تصور تک‌ساحتی از اسلام کمک می‌کند و از سوی دیگر امکان انجام یک‌گفتگوی امیدبخش و موثر را میان اندیشمندان سنی و شیعی در آلمان پدید می‌آورد.